

Korištenje iskustava učenika s nastavom za samoanalizu i profesionalni razvoj učitelja

Petar Bezinović*, Iris Marušić*, Krešimir Zauder
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
***Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja**

- Nastava je središnji i najvažniji proces koji se odvija u školi.
 - **Osobna iskustva** učenika s nastavom su važna.
 - Ova iskustva snažno određuju **motivaciju** za učenje, **angažman** u učenju, **stav prema učenju** i školi, **uspješnost** i **postignuća** učenika.
-
- *Kako osigurati najbolju nastavu?*
 - *Kako pružati optimalnu podršku učenicima u njihovom procesu učenja i osobnog rasta i razvoja?*
 - *Kako učenicima osigurati najbolja moguća iskustva s nastavom?*

1. Ispitati kakva iskustva s nastavom različitih predmeta imaju učenici osnovnih škola;
2. Provjeriti model korištenja iskustava učenika za profesionalni razvoj učitelja.

Ispitivanje **iskustava učenika s nastavom**

- je relevantan **evaluacijski postupak**,
- omogućuje **uvide** u iskustva i mišljenja učenika,
- daje **smjernice** promjenama i unapređivanju nastavnog procesa.

*Pristup je inovativan i nema informacija da se do sada na ovaj način koristio. Učenici **NE** procjenjuju učitelje. Učenici procjenjuju **SEBE** u odnosu na učenje predmeta.*

Postupak je razvijen u Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu - Centru za istraživanje i razvoj obrazovanja.

Ref.: Bezinović, P., Marušić, I. i Ristić Dedić, Z. (2010). Razvoj kratke ljestvice učeničkih iskustava s učenjem i nastavom. *Odgojne znanosti*, 12(1), 29–44.

Metoda - opći postupak

- Primjenjuje se mrežna (*web*) inačica postupka.
- Postupak se u školi organizira uz grupno vođenje.
- Ispitivanje je anonimno i dragovoljno.
- Učenici u informatičkoj učionici popunjavaju ljestvicu procjene korištenjem interneta. Procjene se automatski pohranjuju u bazu podataka na serveru u IDIZ-u.
- Analizu podataka provodi Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja.

Postupak

Postupak je primijenjen u sedam osnovnih škola u Zagrebu u kojima je svoja iskustva s učenjem različitih predmeta opisalo 1.794 učenika od petog do osmog razreda s ukupno 16.765 procjena.

Prikupljeni podaci omogućuju detaljnu kvantitativnu i kvalitativnu analizu.

Ljestvica procjene

Ljestvica za ispitivanje učeničkih iskustava ispituje 13 relevantnih područja učenja i sastoji se od 13 tvrdnji.

Primjena:

1. Učenici označuju u koji razred idu ...
2. Biraju predmet koji će procjenjivati ...
3. Iskazuju svoj stupanj slaganja sa svakom pojedinom tvrdnjom na ljestvici od četiri stupnja:
 - uopće se ne slažem
 - uglavnom se ne slažem
 - uglavnom se slažem
 - u potpunosti se slažem
4. Učenici dodatno u slobodnoj formi komentiraju svoja iskustva, iskazuju mišljenja i izražavaju stavove o učenju procjenjivanog predmeta.

Područje procjene	Tvrdnja
Razumijevanje smisla i ciljeva učenja	Jasno mi je što se učenjem ovoga predmeta želi postići (koji je njegov cilj)
Percipirana korisnost učenja	Na nastavi ovoga predmeta učimo stvari koje su mi potrebne u svakodnevnom životu
Angažman učenika na nastavi	Aktivno sudjelujem na nastavi ovoga predmeta (grupni rad, rasprave, pripremanje materijala za nastavu...)
Kvaliteta komunikacije učenik – nastavnik	Na nastavi ovoga predmeta slobodno pitam ako me nešto zanima ili mi nije jasno
Razumijevanje standarda ocjenjivanja	Jasno mi je što se od mene očekuje, što sve moram znati i napraviti da bih dobio željenu ocjenu
Učinkovitost formativnog vrednovanja	Način provjeravanja naučenog pomaže mi da pokažem koliko razumijem gradivo
Kontrola vlastitog učenja (metakognitivne vještine)	Pratim vlastito napredovanje u ovom predmetu i jasno mi je na čemu moram više raditi

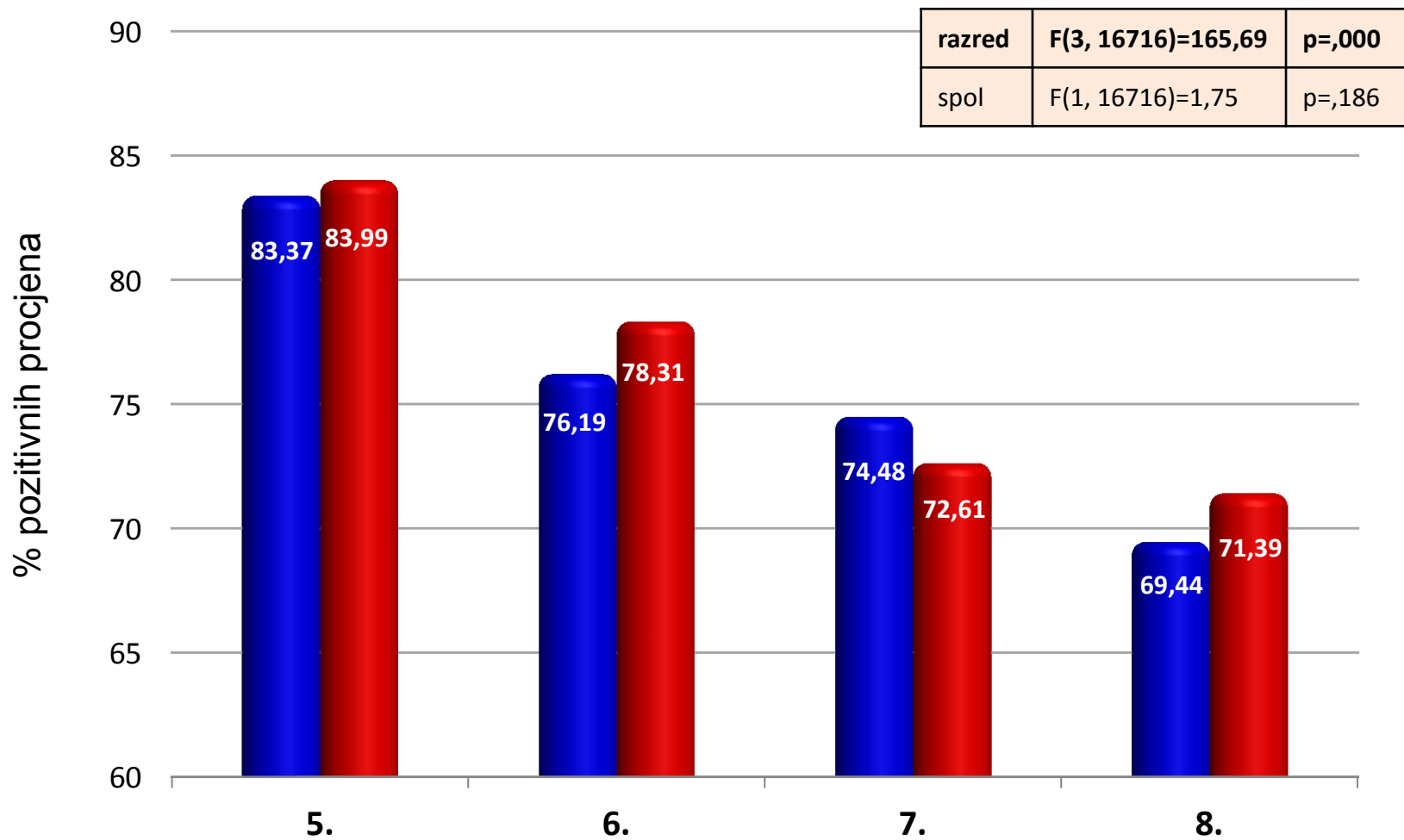
Područje procjene	Tvrdnja
Redovitost učenja	Redovito izvršavam obveze uz ovaj predmet: odlazim na nastavu, pišem domaće zadaće, pripremam se za nastavu...
Zanimljivost i poticajnost rada u predmetu	Način na koji radimo u ovome predmetu mi je zanimljiv i poticajan
Potkrepljivanje uspješnog učenja od strane nastavnika	Učiteljica/učitelj me pohvali kad uspješno obavim neki zadatak
Osjećaj kompetentnosti za učenje predmeta	Ako se dovoljno potrudim, mogu savladati gradivo ovoga predmeta
Motivacija za učenje predmeta	Jako sam motiviran/a i u budućnosti učiti i baviti se područjem ovoga predmeta
Opće ozračje na satima predmeta	Dobro se osjećam na satima ovoga predmeta

Pouzdanosti instrumenta (*Cronbach alfa*)

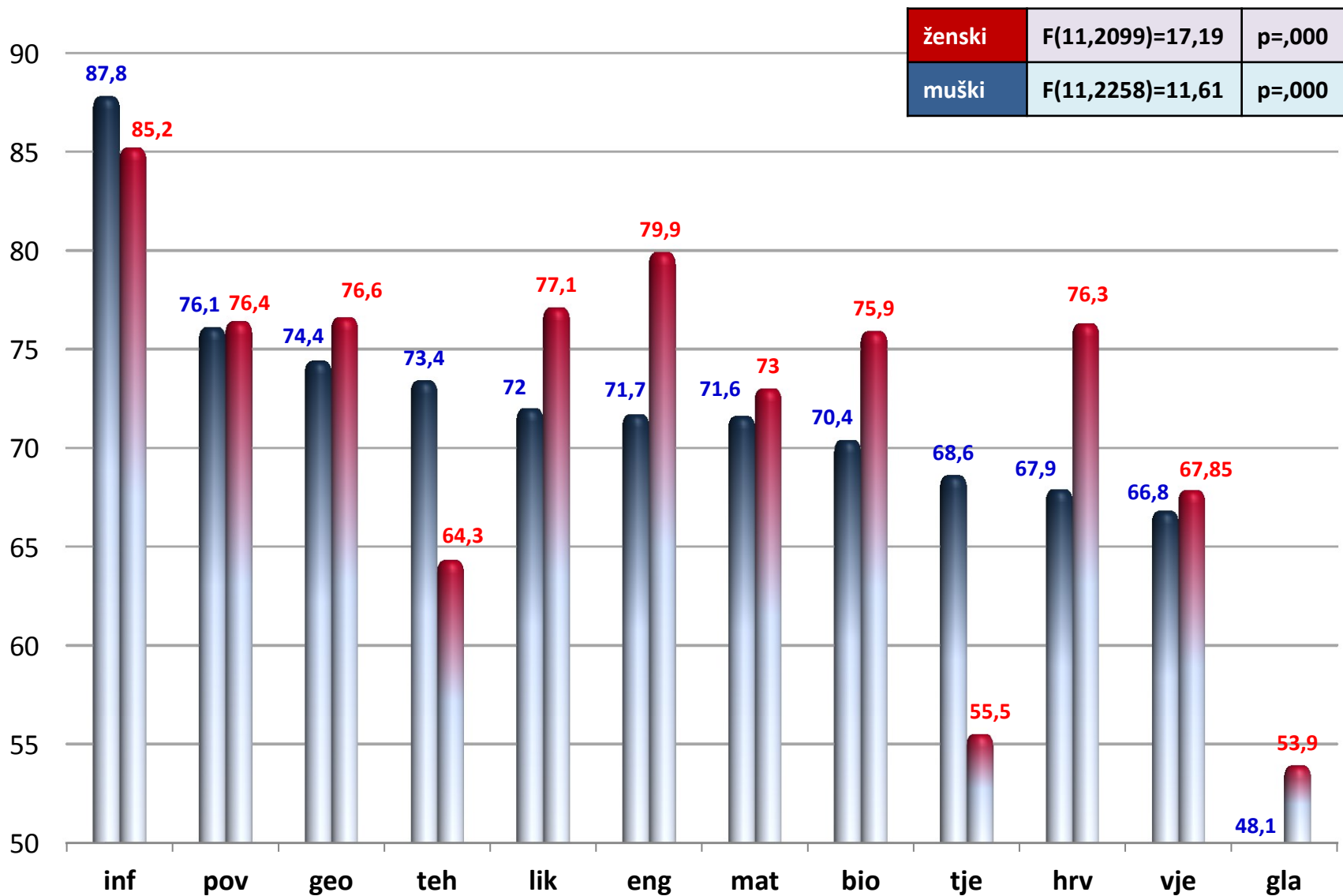
	N	alfa
Hrvatski jezik	1787	,887
Matematika	1755	,917
Biologija	1595	,927
Povijest	1591	,928
Engleski	1468	,922
Geografija	1204	,931
Likovni odgoj	999	,945
Tehnički odgoj	998	,950

	N	alfa
TZK	991	,958
Glazbeni odg.	983	,948
Fizika	874	,939
Vjeronauk	730	,951
Kemija	595	,954
Informatika	537	,960
Njemački jezik	388	,955
Talijanski jezik	221	,960

Rodne i dobne razlike u procjenama

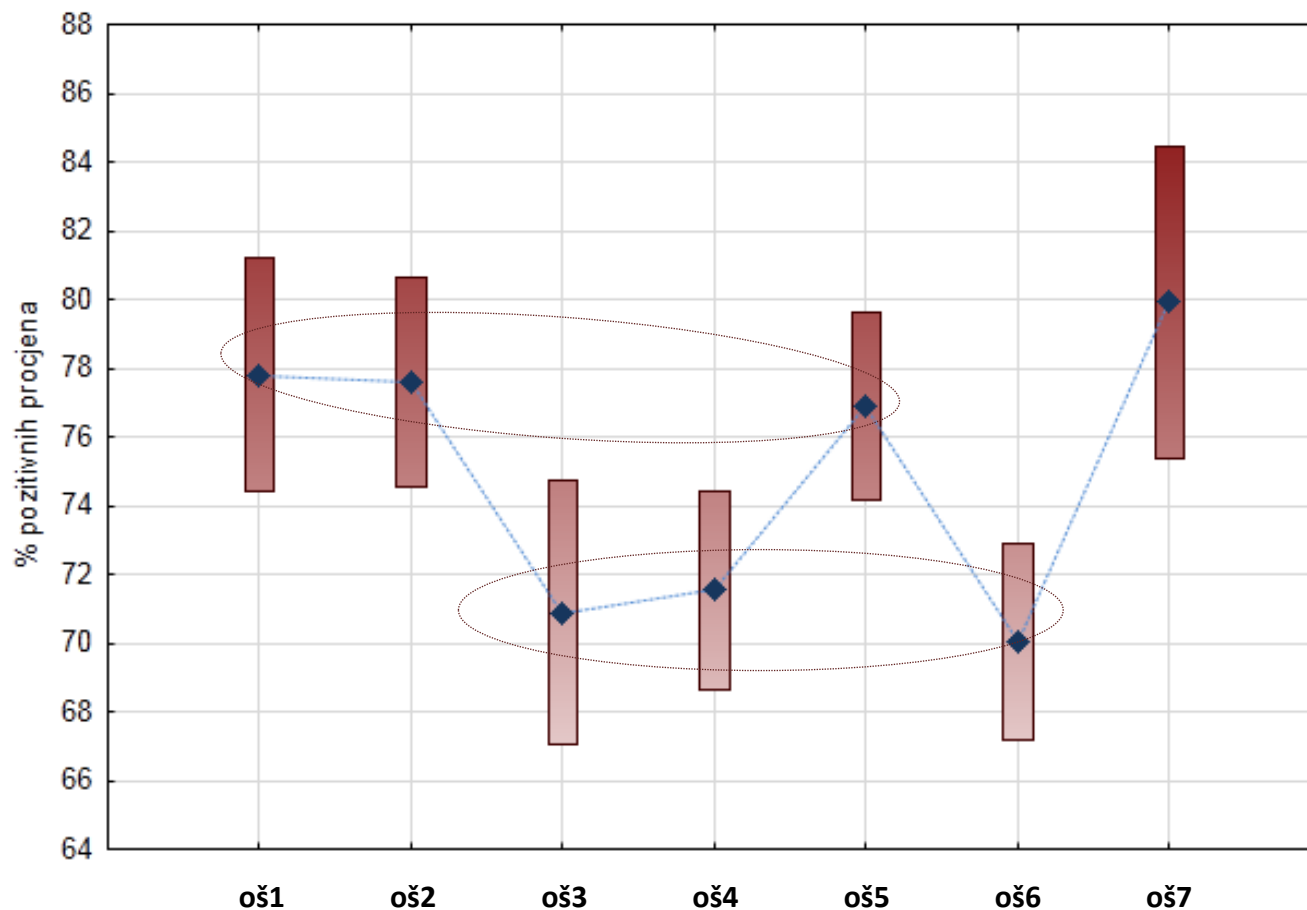

Rang predmeta – 8. razredi

razlike među školama u procjenama nastave matematike

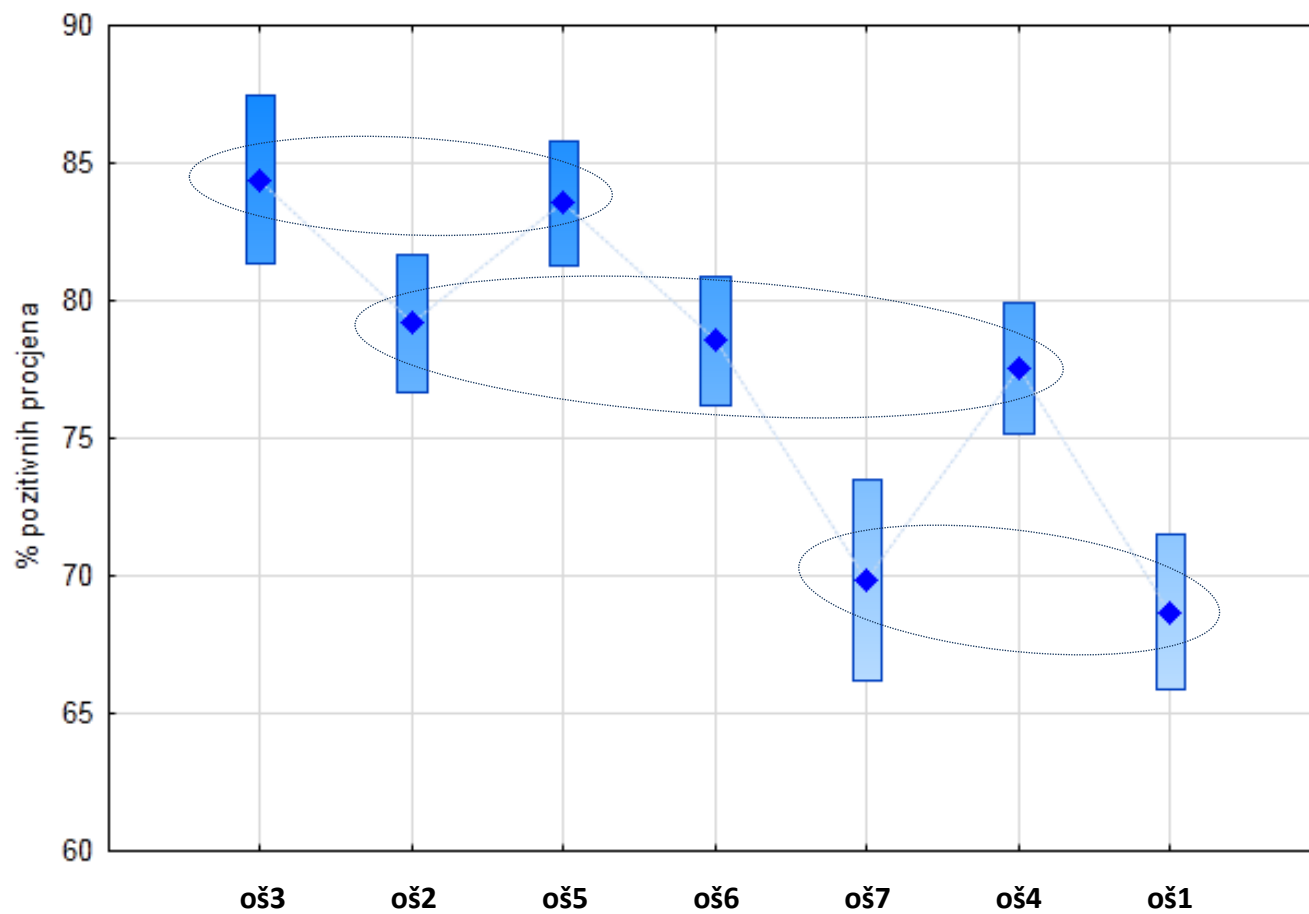
$F(6, 1748)=5,48, p=,00001$

Legenda: Prikazane su aritmetičke sredine procjena i interval pogreške aritmetičke sredine (,95)
Ovalima su označene procjene u školama koje se međusobno statistički značajno ne razlikuju

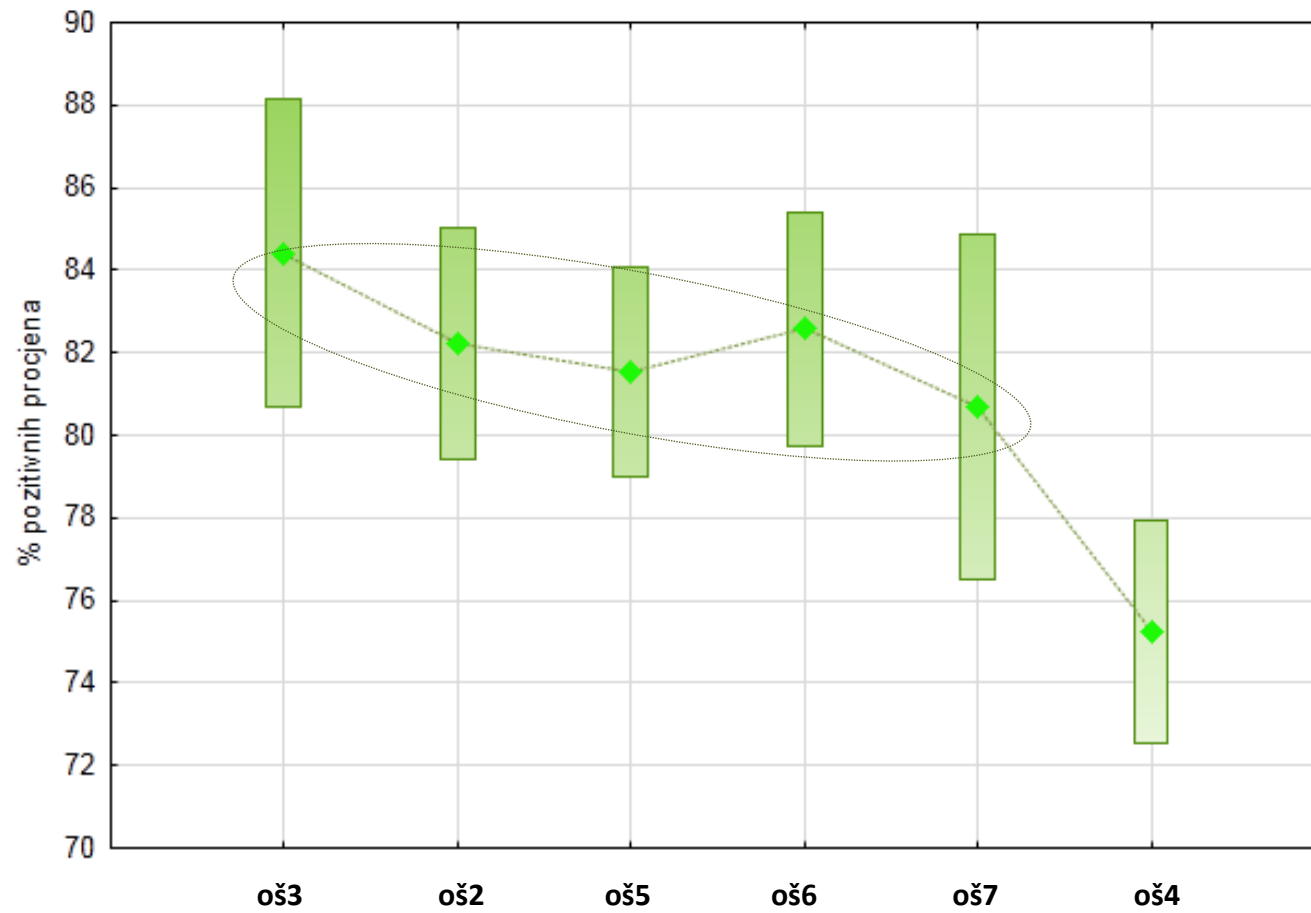
razlike među školama u procjenama nastave hrvatskog jezika

$F(6, 1780)=17,10; p=0,0000$

razlike među školama u procjenama nastave engleskog jezika

$F(5, 1462)=4,59, p=,00037$

korišćenje rezultata za unapređivanje nastave

Prikaz slučaja

Postupak proveden u *O.Š. Matije Gupca* iz Zagreba.

1. Škola je dobila detaljan izvještaj s podacima koji omogućuju uvide i usporedbe procjena i komentara učenika među predmetima i među razrednim odjelima.
2. Škola je dobila pomoćne instrumente i preporuke kako koristiti prikupljene podatke za raspravu o kvaliteti i mogućnostima unapređivanja nastave.
3. Preporučeni postupci otvaraju mogućnost samorefleksije učitelja, koja može poslužiti kao → podloga za izradu njihovog osobnog plana profesionalnog razvoja i → eksperimentiranje s novim i učinkovitijim pristupima u radu s učenicima.

Motivacijski razgovori s kolegama

Cilj razgovora

- Poticanje samorefleksije i planiranje unapređivanja rada s učenicima.

Metoda

- Nedirektivna metoda - postavljanje pitanja sa svrhom poticanja samorefleksije, preispitivanja vlastite prakse i razmišljanja o mogućnostima unapređivanja vlastitoga rada.
- Pozorno slušanje, iskazivanje razumijevanja i nerazumijevanja, postavljanje kratkih, fokusiranih, relevantnih, konkretnih pitanja koja se odnose na temu razgovora i koja potiču samoanalizu.

Stav

- Kolegijalnost, prihvatanje, poštovanje, iskrenost, povjerenje, diskrecija, empatija...

procjene i mišljenja učitelja o pristupu ($N=26$)

Opća potreba za unapređivanjem nastave u školi

nepotrebno				potrebno
------------	--	------	-------------------------	----------

Osobna potreba za unapređivanjem nastave

nepotrebno		...		potrebno
------------	--	-----	-------------------------	----------

Mišljenje o postupku ispitivanja iskustava učenika s nastavom

besmisleno	•	•	...			smisleno
nepoticajno		••	••			poticajno
nejasno						jasno
neupotrebljivo	•	•				upotrebljivo
beskorisno	•	•	...			korisno

Mišljenje o motivacijskom razgovoru

Razgovor je bio:

neugodan						ugodan
nezanimljiv			...			zanimljiv
nepoticajan		•	••			poticajan
beskoristan	•	•	••			koristan
neuspješan		•				uspješan

Što je bilo dobro (poticajno, izazovno, motivirajuće) u cijelom postupku i razgovoru o rezultatima?

- Cijeli razgovor je bio poticajan u smislu da se dobije cjelovit uvid u kvalitetu svoga rada.
- Bilo je dobro posvetiti malo vremena samoj nastavi i konkretnim problemima, promisliti o svemu u prijateljskoj atmosferi.
- Bilo mi je drago vidjeti što učenici misle o mojoj nastavi, a njihovi su me komentari potaknuli da i ja analiziram sate koje sam im održala.

Što je moglo biti bolje u cijelom postupku i razgovoru o rezultatima?

- Mislim da su učenici krivo odgovarali.
- Što se tiče cijelog postupka i razgovora o rezultatima, čini mi se da učenici nisu dobro shvatili što se od njih očekivalo, odnosno nisu precizno i jasno vrednovali nastavu.
- Ne pitati učenike za procjenu našeg rada, jer oni uvijek pišu sve najgore pa procjena izgleda poražavajuće. Da li su oni sebe procijenili i njihov rad, aktivnost i disciplinu? Kada će učenici nižih razreda procijeniti svoje učiteljice? Samo nas uvijek svi procjenjuju.

Ostali komentari, ideje i prijedlozi vezani uz poticanje profesionalnog razvoja učitelja u školi:

- Češće organizirati neformalna druženja učitelja (ne samo iste struke ili smjera, nego svih, i razredne i predmetne nastave) jer se i tako mogu izraziti neki problemi i naći rješenja za njih.
- Mislim da bi bilo dobro da se učitelji međusobno bolje povežu i da pokušamo više naučiti jedni od drugih. Sigurna sam da svatko od nas želi učiti i učenici bi sigurno imali koristi od takvog tipa suradnje. Međupredmetne korelacije na kojima intenzivno radimo pokazale su se uspješnima i čini mi se da učenici na taj način drukčije pristupaju predmetima i shvaćaju zašto moraju učiti neke stvari.

procjene i mišljenja 'motivatora' o metodi ($n=27$)

Procijenjeni stav učitelja

negativan stav		••	•••••	•••	••••• ••••• •••••	pozitivan stav
nekooperativnost			•••	•••• •••••	••••• ••••• •••••	kooperativnost
pesimizam	•	•••	••••	••••• •••••	•••• •••••	optimizam
nezainteresiranost		•	•••	••••	••••••• ••••••• •••••••	zainteresiranost
Izbjegavanje teme		•	•••	••• •••	••••• ••••••• •••••••	fokusiranost
nespremnost na promjene		••	••••	•••• ••••	••••••• •••••••	spremnost na promjene
niska produkcija ideja		••••	•••	••••••• •••••••	••• •••	visoka produkcija ideja

Što je bilo dobro (poticajno, izazovno, motivirajuće) u cijelom postupku i razgovoru o rezultatima?

- Motivirajuće je to što učiteljica shvaća ovaj postupak kao nešto što će joj pomoći u radu i uviđa na čemu bi mogla i trebala još više poraditi. Ima pozitivan stav i spremna je na promjene.
- U razgovoru je bilo poticajno to što učitelj smatra da na taj način dobiva povratnu informaciju od učenika i da su takvi postupci potrebni za profesionalni razvoj.
- Zajedno smo dolazile do odličnih ideja, uvažavale smo jedna drugu i vrlo lako je kolegica odlučila što joj treba biti cilj te kako će ga ostvariti.
- Kolegica je cijelo vrijeme govorila i sama vodila razgovor u odličnom smjeru. Ja nisam davala nikakve prijedloge, sve je sama smišljala.
- Spremnost na promjene, fokusiranost na temu, svijest o potrebi usavršavanja u području metodike.
- Kolegica se trebala manje koncentrirati na komentare, a više na rezultate. Razgovor je bio dugačak, a ispunjavanje plana kratko. Trebale smo više pričati o konkretnim aktivnosti za poboljšanje nastave.
- Ovo je razgovor koji je krenuo negativnim stavom učiteljice, ali mislim da je razgovorom učinjen pomak. Izazov je bio promijeniti stav učitelja.
- Kolegica je bila svjesna da bi joj nastava trebala biti zanimljivija, ali se bojala da će kvaliteta znanja pasti ukoliko nastava postane zanimljivija.

Što je moglo biti bolje u cijelom postupku i razgovoru o rezultatima?

- Mogle su biti bolje konkretne ideje do kojih je učiteljica mogla doći tijekom razgovora, više praktičnih prijedloga što bi trebala poduzimati.
- Raznovrsnije aktivnosti za ostvarenje cilja.
- Viša percepcija osobne kontrole, problem je sažet u lošoj opremljenosti i vanjskim okolnostima, a ne u osobnom stilu i metodičkom pristupu.
- Teško nalazi neko područje zadovoljstva u procjenama. Plan osobnog razvoja nije napisan tijekom razgovora.
- Učiteljica nije bila u potpunosti opuštena.

Ostali komentari:

- Ne uspostavlja se veza između discipline na satu i načina obrade gradiva. Kolegica ne vidi problem da učenici stoje 10 minuta dok se ne smire niti uočava koliko to narušava strukturu nastavnog sata.
- Prevladavao je negativan stav prema cijelom projektu i nekooperativnost u razgovoru. Nema smisla ništa mijenjati jer je sustav loš, a nema osobne želje za promjenom. Kolega je plan pisao kod kuće i naknadno tražio kopiranje materijala pa se ljutio i optužio nas za manipulaciju. Ipak na kraju donio plan.
- Kolegica je bila vrlo iznenađena nekim lošim komentarima, jer smatra da su svi učenici jako dobri i zadovoljni.
- Procjene potpuno suprotne od učiteljičinih očekivanja. Iznenađena i pomalo razočarana.

Pristup izaziva snažne reakcije među učiteljima.

Po svemu sudeći ima snažan transformacijski potencijal.

Da bi ostvario pozitivne učinke:

- Mora se odvijati u ozračju povjerenja i kolegijalne podrške;
- Mora biti većinski prihvaćen u kolektivu;
- Mora biti jasno definiran i stručno vođen;
- Osobni razvojni planovi učitelja moraju se trajno pratiti;
- Učiteljima se u školi mora osigurati supervizijska i kolegijalna podrška u profesionalnom razvoju;
- Preporuča se paralelno uvođenje kolegijalnog opažanja nastave.